

ERDÉLY MUZEÁLIS TÁRGYAINAK VISSZASZERZÉSE BUDAPESTRŐL.

Az utolsó korrektúra elvégzése után jelen dolgozatot ki kellett egészíteni ezen függelékkel. Egy az erdélyi muzeumokra döntő jelentőségű esemény megérdemli, hogy pár szóban itt leírjuk: az erdélyi muzeumoknak a háboru alatt Budapesten elhelyezett kincsei június 23.-án újból visszakerültek az országba. Románia egyszerre meggazdagodott Erdély művészetére és történetére kiszámíthatatlan oly értékekkel, melyek belátható időn belül és még a legnagyobb anyagi áldozatok árán sem szereztethettek volna meg. Ime miért mérhetetlen a mi számunkra ezeknek kulturális jelentősége.

Erdély muzeális tárgyaitak visszaszerzése Budapestről nem volt oly egyszerű, amilyen világos volt muzeumainknak azokhoz való joga. Három év múlt el, amióta azokat először követeltük vissza. Miután szerző felhívta a közfigyelmet ezen kérdésre, a „Neamul Romanesc”-baⁿ egy memorandumot nyújtott be a Kormányzótanács elnökéhez és későbbben a kultuszminiszterhez. Budapestnek csapataink által történt elfoglalása alkalmából^{val} a román delegáció megkísérelte az erdélyi tárgyak visszaszerzését, de a magyar reprezentánsok oly feltételeket szabtak, melyeket akkor nem teljesíthettünk. Șerbescu tábornok, a mi bizottságunk elnöke, könnyen elvehette volna erőszakkal a /muzeális/ tárgyakat tartalmazó ládákat, de mint egy civilizált hadsereg képviselője elállott az erőszak alkalmazásától. A mi ügyünk oly igazságos, sikerünk oly biztos volt, hogy nem volt szükség semmiféle erőszakos cselekményre. A mi delegációnk megtalálta az erdélyi tárgyakat tartalmazó ládákat, sikerült neki Shafroth szövetséges kiküldött előtt oly jegyzőkönyvet felvenni, mely által elismertettek az azokhoz való jogaink, egy hivatalos nyilatkozatban pedig biztosított a visszaadás abban az esetben, ha fel fogjuk mutatni a Nemzeti Múzeum által kiállított eredeti elismervényeket és minden muzeum részéről adott felhatalmazásokat. Ezen eredményeken kívül Lascu delegátus az országba hozott két vagon könyvet és oklevelet, melyeket az osztrák-magyar csapatok az Akadémiából, Országházból, Szenátusból, Kulturligától, és magánosoktól vittek el, szerző pedig egy a

"Petru Maior könyvtár"-t tartalmazó vagont hozott.

Ezáltal befejeződik az első fázis. A második fázis az Erdélyi Múzeumok Felügyelőségének 1920. és 1922 között ebben az ügyben kifejtett tevékenységét foglalja magában. Két irányban folyt a munka: 1./ pontos jegyzékeket készíteni a Budapesten lévő erdélyi tárgyakról, és megszerezni a tulajdonos múzeumok beleegyezését és a Magyar Nemzeti Múzeum eredeti elismervényeit; 2./ oly irányban, hogy ezen tárgyak biztosítottassanak a mi számunkra a Békeszerződés által. Az eredmény kielégítő volt: jegyzékeket tartalmazó terjedelmes iratcsomó készített el, megszereztek az eredeti elismervények, sőt: a felvett jegyzőkönyvekben a múzeumok vezetői nemcsak hogy a tárgyak visszaszerzése iránti óhajukat fejezték ki, hanem a Román Állam iránti teljes bizalmukat is kimutatták. Ezen munkálatok nélkül - amint később bebizonyult - a mi ügyünk eredménytelen maradt volna. A második pontra vonatkozólag a Felügyelőség állandóan ébren tartotta a kormány figyelmét Erdély művészeti követeléseiről.

A Magyarországgal kötött Békeszerződés végrehajtása képviseli a harmadik fázist. 1922 március végén a külügyminisztérium kiküldötte Teodorescu D. M. urat és a szerzőt, hogy képviseljék Budapesten a művészeti követeléseket a Jóváítéleti Bizottság előtt. A mi küldöttségünk Manolescu G. ur vezetése alatt dolgozott a Jóváítéleti Bizottság keretein belül, melynek elnöke Herbert ur, későbbben Sandri ur volt. Magyarországot Lingauer tanácsos és a szakkiküldöttek : dr. Gerevich Tibor, egyetemi magántanár és nemzeti múzeumi igazgatóőr, és dr. Isoz Kálmán ugyanazon múzeum főtitkára képviselték. A tárgyalások a magyar szakkiküldöttekkel április 11.-én kezdődtek. Az elvi kérdésekben való megegyezés után áttértünk az egyeztetésre és a leltározásra, mely az Erdélyi Múzeumok Felügyelőségének részletes jegyzékei alapján eszközöltetett, mivel a magyar delegátusok nem mutattak fel csak egy nem teljes kimutatást ~~kimutatást~~ a ládákról a tárgyakról szóló jegyzékek nélkül. Az egyeztetés és leltározás április 21-től május 17-ig végeztetett kevésbé kellemes körülmények között, a raktárakban: villanyvilágításnál, az Iparművészeti Múzeumban a pincében: majdnem egy hónapig dolgoztunk hat-hét órát naponta a zárt, porral és füsttel telt levegőben, a tárgyak kipakkolása, és a ládák le-

pecsételése miatt. Minden egyes láda, melynek tárgyai leltározattak, keresztbe köttetett és lepecsételtetett általunk és a Magyar kiküldöttek által. Az ott találtakról leltárral ellátott jegyzőkönyv végetett.

A Nemzeti Múzeumnál, az Iparművészeti Múzeumnál és a Magyar Múzeumok Főfelügyelőségénél végzett munkálatok befejezése után megállapított, hogy a mi jegyzékeink pontosak voltak, a kevés eltérést pedig az 1916-18-beli leltározás sietsége által lehet megmagyarázni. Annak ellenére hogy az egyeztetés és leltározás munkálatai teljes egyetértésben folytak le, a Jóvátételi Bizottságnál lévő magyar delegátusok különböző nehézségeket próbáltak okozni a 176 szakasz magyarázata által és a vagonnak egy hónapig való késleltetése által. Kiemelendő aztán még a magyar sajtó ellenséges magatartása is, amely forrásul a minisztériumra hivatkozott.

Junius 21.-én a ládák vagonba szállítottak, mely dr. Isoz Kálmán és szerző által kísérve 23.-án este Aradra, az elosztás központjába érkezett. A ládák a Kulturpalotában helyeztetek el dr. Nichi Lázár igazgató felügyelete alatt a tulajdonos intézetek igazgatói által leendő átvételig. Az átadás a megszokott formalitások között fog megtörténni, a szállítás pedig az Állam segítségével. Az Aradra érkezett 77 láda a következő intézetek muzeális tárgyait tartalmazza: Gyulafejérvári Múzeum, 25 láda, Sepsiszentgyörgyi Múzeum 36 láda, Nagyszebeni Hadi Múzeum 2 láda, Nagyszebeni Evangélikus Consistorium 2 láda, Segesvári Múzeum 1 láda, Besztercei Presbyterium 3 láda, Marosvásárhelyi Kulturpalota 3 láda, Nagyszebeni Bručkenthal Múzeum 1 láda, Marosvásárhelyi Református Collegium 1 láda, Szilágyvármegye 1 láda, Neudorfi Parokia 1 ládácska, Udvarhelyi Katholikus Lyceum 1 csomag.

Az átadás munkálatai és a trianoni szerződés 177 szakaszának végrehajtása nem kezdődtek meg a jelen pillanatig. Moha a 176. szakasznak végrehajtása nem tekinthető véglegesen befejezettnak, mégis követeléseink legfontosabb részét elértük. Azon tény, hogy Románia a Budapesti Jóvátételi Bizottságnál mindenekelőtt a művészeti és tudományos patrimóniumát kérte, újból bizonyítékot szolgáltatott kulturális aspirációiról. Az a gond és figyelem, amellyel a mi bizottságunk dolgozott, meggyőzte a magyar kiküldötteket arról, hogy Erdélynek Budapestről visszahozott kincsei legalább is ugyanazon mértékben fognak őriztetni és értékelteni,

mint ahogyan ez a magyar uralom alatt volt. Sok alaptalan gyanúsítás
szétzuzódott.

Arad, 1922 július 2.-án.



ZENEAKADÉMIA

LISZT MŰZEUM